Eduskunnan perustuslakivaliokunnalle

Perustuslakivaliokunnan pyydettyä minulta asiantuntijalausunnon *hallituksen esityksestä n:o 70/2015 vp laeiksi lapsilisälain ja elatustukilain 4 §:n muuttamisesta* esitän kohteliaimmin seuraavaa.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi lapsilisälakia poistamalla lapsilisälain indeksisidonnaisuus 1.1.2016 alkaen. Lisäksi ehdotetaan tehtäväksi eräitä teknisiä muutoksia lapsilisälakiin ja elatustukilakiin, mutta niillä ei ole perustuslain kannalta merkitystä, joten en käsittele niitä tarkemmin.

Jo vuonna 2012 kansaneläkelain 21 §:ää muutettiin väliaikaisesti (713/2012) siten, että lapsilisien indeksitarkistuksia ei toteuteta vuosina 2013–2015. Seuraava indeksitarkistus oli määrä tehdä vasta vuoden 2016 alussa.

Mainittua väliaikaista muutosta tehtäessä asia oli perustuslakivaliokunnan käsiteltävänä (*PeVL 25/2012 vp*), jolloin valiokunta totesi mm.: ”Ehdotus on merkityksellinen perustuslain 19 §:n kannalta. Sen 3 momentin mukaan julkisen vallan on tuettava perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu. Perusoikeusuudistuksen esitöiden mukaan säännöksen tarkoitusta toteuttavista tukijärjestelmistä voidaan mainita esimerkkinä mm. lapsiperheiden tukeminen lapsilisien kautta. --- Säännöksen vaatimuksia eivät vastaisi sellaiset lainsäädännölliset muutokset, jotka merkitsisivät olennaista heikennystä esimerkiksi perheiden aineelliseen tukemiseen. Siten lapsilisäjärjestelmän merkittävä heikentäminen ilman muita kompensoivia toimenpiteitä olisi valiokunnan mielestä perustuslain 19 §:n 3 momentin kannalta ongelmallista.”

Valiokunta viittasi em. lausunnossaan vakiintuneeseen käytäntöön, jonka mukaan etuuksien tasoa mitoitettaessa otetaan huomioon kulloinenkin kansantalouden ja julkisen talouden tila. Nämä seikat soveltuvat myös perustuslain 19 §:n 3 momentissa tarkoitettua julkisen vallan tukemisvelvoitetta koskevien etuuksien arviointiin. Valtiontalouden säästötavoitetta voidaan siten valiokunnan mielestä pitää taloudellisen laskukauden aikana hyväksyttävänä perusteena puuttua jossain määrin esimerkiksi lapsilisien tasoon.

Perustuslakivaliokunta katsoi, että väliaikaisen indeksijäädytyksen vaikutukset olisivat suhteellisen vähäisiä eivätkä ne heikennä olennaisesti lapsiperheiden asemaa. Tosin se kiinnitti huomiota siihen tosiasiaan, että vaikutukset kohdistuvat voimakkaimmin pienituloisiin perheisiin.

Valiokunta päätyi lausunnossaan 25/2012 vp siihen johtopäätökseen, että lapsilisän tasoon vaikuttavista indeksikorotuksista luopuminen kolmeksi vuodeksi ei kokonaisuutena arvioiden heikennä lapsiperheiden asemaa sillä tavoin, että se muodostuisi ongelmalliseksi perustuslain 19 §:n 3 momentin kannalta. Tämä arvio perustui siihen oletukseen, että inflaatiokehitys pysyy maltillisena.

Mielestäni nämä samat perusteet sopivat tähänkin tapaukseen. Tosin pysyvä muutos merkitsee suurempaa puuttumista perustuslain 19 §:n 3 momentin antamaan suojaan kuin määräaikainen indeksisidonnaisuuden poistaminen. On kuitenkin huomattava, että valiokunta korosti em. lausunnossaan myös sitä, että perustuslain 19 §:n 3 momentissa tarkoitettua julkisen vallan velvollisuutta tukea perheen mahdollisuutta turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu on tarkasteltava kokonaisuutena. Siten jos lapsilisien

leikkausten ohella tehdään muitakin lapsiperheiden asemaa heikentäviä uudistuksia, tulee niitä kaikkia tarkasteltava kokonaisuutena. Jossain vaiheessa tulee perustuslain leikkauksille asettama raja vastaan, jos niitä kompensoivia toimenpiteitä ei tule tilalle.

Edellä mainitulla varauksella päädyn siihen, että lakiehdotuksissa ei ole valtiosääntöoikeuden kannalta ongelmallisia kohtia.

Helsingissä marraskuun 20 päivänä 2015.

Liisa Nieminen